

Advies bij het jaarlijkse verslag van de Vlaamse regering aan het Vlaams Parlement over de verstrekte en geweigerde vergunningen voor wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik dienstig materieel en daaraan verbonden technologie

Periode van 1 januari 2023 tot 31 december 2023

Aansluitend op het jaarlijkse verslag van de Vlaamse Regering over de buitenlandse wapenhandel in 2023, wijst het Vlaams Vredesinstituut op de volgende vaststellingen over de context in 2023:

- De totale vergunde waarde van de uitvoer via individuele vergunningen vanuit Vlaanderen lag in 2023 met 164,3 miljoen euro substantieel lager dan in 2022, maar nog steeds hoger dan in de andere voorafgaande jaren.
- De Russische inval in Oekraïne heeft fundamentele gevolgen voor de internationale handel in conventionele wapens en de controle daarop. Voor het eerst in de geschiedenis worden EU-budgetten vrijgemaakt voor defensie-investeringen.
- Verschillende wapensystemen die Rusland in Oekraïne inzet, zijn in belangrijke mate afhankelijk van westerse onderdelen. Die onderdelen zijn vaak civiele, niet aan controle onderworpen producten die afgewend worden naar ongewenste militaire toepassingen, waardoor wordt nagedacht over een grotere rol voor de bedrijven in het screenen en opvolgen van hun klanten.
- De Vlaamse defensie-industrie is vooral een toeleverancier van specifieke onderdelen aan andere defensiebedrijven. De eerste bestemming van Vlaamse militaire goederen in 2023 was voor ongeveer 80% de (defensie-) industrie in een ander Europees of westers land.
- In de praktijk bedraagt het ongekend effectief eindgebruik van Vlaamse militaire goederen in 2023 ongeveer 30% van de totale vergunde uitvoer en overbrenging, een substantiële vermindering ten opzichte van de periode voor de optimalisering van het Vlaams Wapenhandeldecreet in 2017.
- Groeiende bezorgdheden over de militaire acties van Israël hebben diverse Europese landen de voorbije maanden aangezet tot een strikter wapenexportbeleid ten aanzien van Israël. Vlaanderen hanteert al sinds 2006 een restrictief wapenexportbeleid ten aanzien van de krijgsmacht in Israël. Met de Verenigde Staten en Duitsland als de belangrijkste bestemmingslanden van Vlaamse componenten voor grotere wapensystemen is het echter mogelijk dat Vlaamse onderdelen ook via deze omweg tot bij de Israëlische strijdmacht kwamen en komen. In de grondcontrolestations van enkele Israëlische UAVs/drones kwamen verder Vlaamse beeldschermen terecht omdat ze niet onder vergunningsplicht werden geplaatst.
- Het aantal vergunningen voor doorvoer blijft relatief laag: in 2023 werden acht vergunningen voor de doorvoer van militaire goederen via Vlaanderen aangevraagd en uitgereikt. Door de aanpassingen aan het toepassingsgebied van de vergunningsplicht voor doorvoer in 2017 en de moeilijkheden verbonden aan de effectieve handhaving van deze vergunningsplicht blijven heel wat transporten van militair materieel over Vlaams grondgebied onder de radar. Tussen november 2022 en november 2023 zou meermaals een schip, met aan boord munitie bestemd voor Israël, hebben aangemeerd in de Antwerpse haven. Hiervoor werden geen doorvoervergunningen aangevraagd.
- De waarde van de vergunde invoer en overbrenging van vuurwapens naar Vlaanderen is tussen 2013 en 2023 bijna verdrievoudigd: van 5.5 miljoen euro in 2013 tot 13.9 miljoen euro in 2023.

- De woelige geopolitieke context en de defensie-investeringen en -samenwerkingen die ermee gepaard gaan, brengen stevige uitdagingen met zich mee voor de uitgangspunten van het Vlaams Wapenexportbeleid.

Op basis van de gegevens gepubliceerd in het jaarverslag buitenlandse wapenhandel 2023, adviseert het Vlaams Vredesinstituut aan het Vlaams Parlement en de Vlaamse Regering:

- **In te zetten op coherente, vredesgerichte beleidsvorming, zowel Vlaams als interfederaal,**
 - door actief in te zetten op een coherente beleidsvorming over de verschillende Vlaamse beleidsdomeinen heen, en dit expliciet vanuit de bestaande principes inzake conflictpreventie en mensenrechten als onderdeel van een vredesgericht, Vlaams buitenlands beleid
 - door het Wapenhandeldecreet en vooral de interpretatie en implementatie ervan te actualiseren, meer bepaald door de bestaande Vlaamse interpretatie van de bepaling ‘onderdelen specifiek aangepast of ontwikkeld voor militair gebruik’ te verbreden en in lijn te brengen met de praktijken in andere Europese landen
 - door binnen de recent opgerichte werkgroep ‘defensie en veiligheid’ voldoende beroep te doen op de bestaande, wetenschappelijke expertise van het Vlaams Vredesinstituut en andere relevante onderzoekscentra
 - door binnen de Belgische overlegstructuren actief in te zetten op respect voor de basisprincipes van het Vlaams wapenexportbeleid en op betrokkenheid van de regionale overheden, door aan te dringen op meer overleg met de federale diensten die beslissingen nemen inzake de Europese Vredesfaciliteit en de totstandkoming van consortia in het kader van het Europees Defensiefonds
- **werk te maken van een actieve parlementaire opvolging van de evoluties inzake defensiesamenwerking**
 - door ook in de Commissies Economie, Innovatie en Onderzoeksbeleid van het Vlaams Parlement proactief aandacht te besteden aan de impact van de evoluties inzake defensiesamenwerking en dit door in nauwe samenwerking met de Commissie Buitenlands Beleid toe te zien op de verzoenbaarheid van het Vlaamse innovatie- en onderzoeksbeleid met de uitgangspunten van het exportcontrolebeleid inzake conflictpreventie, vrede en mensenrechten
 - door de samenwerking tussen de Vlaamse overheid, het federale ministerie van defensie en andere parlementen uit Europa te formaliseren

- **Proactief op te treden op het Europees niveau**
 - door met spoed een proactieve strategie te ontwikkelen om haar beleid en de uitgangspunten van het Vlaams Wapenhandeldecreet zoveel mogelijk op Europees niveau te verankeren. Hiertoe is het van cruciaal belang dat de Vlaamse overheid – vanuit een duidelijke visie op de plaats van wapenexportcontrole binnen een vredesgericht buitenlands beleid – een actieve rol opneemt in de werkgroepen die momenteel zijn opgericht binnen COARM met de bedoeling tot afspraken te komen over exportbeoordeling in gemeenschappelijke projecten en tot een verdere harmonisering van de toepassing van de gemeenschappelijke criteria.
 - door de nodige procedures voor parlementaire controle te voorzien, zeker gezien de bevoegdheden zowel aan het Europese, federale en Vlaamse parlement raken.

- **In te zetten op een efficiënte en effectieve controle van doorvoer**
 - door te blijven aandringen op de totstandkoming van een interfederaal samenwerkingsakkoord tussen de deelstaten en de federale douane;
 - door werk te maken van een meer actieve communicatie van het gevoerde vergunningsbeleid naar de private logistieke actoren en de douane, zodat deze actoren beter op de hoogte zijn van het Vlaamse exportbeleid met betrekking tot specifieke landen van eindgebruik.
 - door het systematiseren van de contacten met de verschillende diensten en agentschappen binnen de federale overheid betrokken in de controle op het transport van gevaarlijke goederen.

- **Aandacht te besteden aan gepaste zorgvuldigheid bij Vlaamse bedrijven en kennisinstellingen**
 - door in samenwerking met de federale overheid werk te maken van sectorspecifieke richtlijnen
 - door expliciet in te zetten op een verdere facilitering van informatie-uitwisseling en transparantie met de betrokken bedrijven
 - door een duidelijk kader en praktische ondersteuning te bieden voor de Vlaamse kennisinstellingen en hun specifieke rol en verantwoordelijkheid om mogelijk misbruik van wetenschappelijke kennis te voorkomen

- **Te investeren in een blijvend performante dienst Controle Strategische Goederen zodat deze voldoende uitgerust is om om te voorkomen dat Vlaamse goederen in verkeerde handen terechtkomen**
 - door proactieve sensibilisering naar de betrokken industrie, onderzoekswereld en nieuwe relevante actoren én door een rol te spelen bij het stimuleren van een beleid van gepaste zorgvuldigheid in de defensiegerelateerde sector
 - door op Europees en internationaal niveau de Vlaamse bezorgdheden actief te bepleiten en proactief aan oplossingen te werken

1 Vlaamse, buitenlandse Wapenhandel 2023

Het oprichtingsdecreet van het Vlaams Vredesinstituut bepaalt dat het instituut jaarlijks, en binnen een periode van dertig dagen, een advies uitbrengt bij het jaarlijkse verslag van de Vlaamse Regering over de verstrekte en geweigerde vergunningen voor wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik dienstig materieel en daaraan verbonden technologie.¹ De Vlaamse Regering diende dat jaarlijkse verslag voor de periode 1 januari – 31 december 2023 op 10 juli 2024 in bij het Vlaams parlement.²

Met dit advies wil het Vredesinstituut de nieuwe Vlaamse parlementsleden een zicht geven op de belangrijkste hete hangijzers inzake de controle op de export van militaire goederen. In dit advies herneemt het Vredesinstituut daarom enkele eerdere adviespunten die in het licht van de huidige geopolitieke context hun relevantie hebben behouden. Met dit advies en de hierin opgenomen adviespunten hoopt het Vredesinstituut concrete richting te bieden aan het nieuw samengestelde Vlaams parlement en de commissie Buitenlands beleid. Deze adviesnota schetst daarom in een eerste sectie de algemene gegevens over de aard en omvang van de handel in conventionele militaire goederen naar, vanuit en door het Vlaams Gewest in 2023. Een tweede sectie van deze adviesnota bespreekt beknopt de relevante geopolitieke gebeurtenissen en de impact daarvan op de controle op de handel in conventionele wapens. In het derde deel van deze nota tot slot formuleert het Vlaams Vredesinstituut, vertrekkend vanuit deze huidige geopolitieke context concrete aanbevelingen voor de nieuwe Vlaamse regering en het nieuw samengestelde Vlaams parlement. Het gaat hierbij niet noodzakelijk over nieuwe adviespunten, maar wel elementen die gezien de huidige geopolitieke context volgens het Vredesinstituut prioritair aandacht verdienen.

In totaal reikte de Vlaamse regering in 2023 170 nieuwe vergunningen uit voor de definitieve uitvoer en overbrenging van defensiegerelateerde goederen vanuit Vlaanderen. Het aantal uitgereikte vergunningen door de Vlaamse overheid is de voorbije jaren geleidelijk toegenomen van 100 vergunningen in 2019 naar 170 vergunningen in 2023. Deze stijging ligt alvast in lijn met de vaststelling dat de meeste Europese en westerse landen sinds enkele jaren steeds meer in defensie investeren, met een groei van de internationale handel in conventionele wapens als logisch gevolg.

Militaire goederen kunnen via drie types vergunningen worden uitgevoerd: individuele, globale en algemene vergunningen.^a De totale vergunde waarde van de uitvoer via individuele vergunningen vanuit Vlaanderen lag in 2023 met **164,3 miljoen euro** weliswaar substantieel lager dan in 2022, toen de vergunde export meer dan 400 miljoen euro bedroeg, maar nog steeds hoger dan in de andere voorafgaande jaren. Bovendien kan er de komende jaren, door de stijgende defensiebudgetten, nog een verdere stijging worden verwacht van de vergunde uitvoer. **Speciaal militair oefenmaterieel** maakt met een vergunde waarde van 74 miljoen euro de belangrijkste categorie uit van vanuit Vlaanderen uitgevoerd goederen. Daarnaast werden

^a Het Wapenhandeldecreet voorziet drie types van vergunningen voor de uitvoer van defensiegerelateerde goederen, elk met eigen voorwaarden. Een individuele vergunning geldt voor een specifieke hoeveelheid van een specifiek product of combinatie van producten naar een concrete bestemming of eindgebruiker. Een globale vergunning laat een leverancier toe diverse producten te versturen naar een reeks van potentiële ontvangers, hij moet dus niet voor elke afzonderlijke transactie een aparte (individuele) vergunning aanvragen. Bij een algemene vergunning mogen leveranciers, die voldoen aan de voorwaarden vermeld in de algemene vergunning, gepubliceerd door de Vlaamse overheid, zonder voorafgaande toestemming producten versturen naar specifieke categorieën van ontvangers. Voor invoer en doorvoer moet telkens een individuele vergunning worden aangevraagd. Deze individuele vergunningen gelden voor een periode van drie jaar.

ook belangrijke vergunningen afgeleverd voor de uitvoer en overbrenging van vuurgeleidingssystemen en militaire elektronica. De Verenigde Staten en Duitsland waren in 2023, net zoals in de meeste voorgaande jaren, de belangrijkste bestemmingslanden van Vlaamse defensiegerelateerde goederen.^a Ook voor overbrenging en uitvoer naar Frankrijk, Zwitserland en Oekraïne werden verschillende vergunningen uitgereikt.

De Vlaamse defensie-industrie blijft ook in 2023 vooral een **toeleverancier van specifieke onderdelen aan andere defensiebedrijven**. De eerste bestemming van Vlaamse militaire goederen in 2023 was **voor ongeveer 80% de (defensie-)industrie in een ander Europees of westers land**. Voor iets meer dan 60% van de Vlaamse vergunde wapenexport is de laatst vermelde eindgebruiker van de goederen een handelaar of de (defensie-)industrie. Dit enigszins hoge percentage is vooral toe te schrijven aan de omvangrijke vergunning van 48 miljoen euro (of ongeveer 30% van de totale vergunde uitvoer) voor speciaal militair oefenmaterieel bestemd voor de Verenigde Staten; hoewel deze vergunning de defensie-industrie vermeldt als laatst gekende eindgebruiker, zijn de Amerikaanse strijdkrachten de effectieve eindgebruiker ervan.³ In de praktijk betekent dit dat het ongekend effectief eindgebruik ongeveer 30% van de totale vergunde uitvoer en overbrenging in 2023 bedraagt.^b Het percentage ongekend effectief eindgebruik ligt al enkele jaren lager dan voordien. Wellicht is dit het resultaat van bijkomende initiatieven van de Vlaamse overheid om de effectieve eindgebruiker in beeld te krijgen.

Het aantal **vergunningen voor doorvoer blijft relatief laag**: in 2023 werden acht vergunningen voor de doorvoer van militaire goederen via Vlaanderen aangevraagd en uitgereikt. Het aantal doorvoervergunningen ligt daarom sinds 2017 systematisch onder de tien vergunningen per jaar. Het enigszins hogere aantal vergunningen in 2023 is vooral toe te schrijven aan de doorvoer van militaire goederen bestemd voor de Oekraïense strijdkrachten, vanuit vooral de Verenigde Staten. De aanpassingen aan het toepassingsgebied van de vergunningsplicht voor doorvoer in 2017 (doorvoer zonder overlading wordt in principe niet gecontroleerd) en de moeilijkheden verbonden aan de effectieve handhaving van deze vergunningsplicht, leiden er toe dat heel wat transporten van militair materieel over Vlaams grondgebied onder de radar blijven.⁴

Tot slot reikte de Vlaamse overheid 346 vergunningen uit voor de **invoer of overbrenging** naar Vlaanderen van (vooral) vuurwapens en munitie. De vergunde invoer van vuurwapens bedraagt 13.9 miljoen euro in 2023, die van munitie 23.2 miljoen euro. Deze waardes liggen in dezelfde grootteorde als die van 2022 en 2021. Tussen 2013 en 2023 is de vergunde invoer en overbrenging van vuurwapens bijna verdrievoudigd, van 5.5 miljoen euro in 2013 tot 13.9 miljoen euro in 2023. Een studie van het Vredesinstituut uit 2019 toonde aan dat deze stijging wordt bevestigd door gegevens in het Centraal Wapenregister, die erop wijzen dat het aantal vuurwapens en actieve vuurwapenbezitters in Vlaanderen is toegenomen.⁵

^a In 2023 weigerde de Vlaamse overheid twee vergunningen, telkens voor de definitieve uitvoer van militaire goederen. De totale waarde van deze geweigerde uitvoer bedroeg iets meer dan 2,5 miljoen euro. In beide gevallen ging het om uitvoer van infrarood- en warmtebeeldapparatuur voor de Israëlische defensie-industrie, met de Marokkaanse strijdkracht als uiteindelijke eindgebruiker, na integratie in een afgewerkt militair systeem. Beide vergunningen werden geweigerd door de Vlaamse overheid omdat werd geoordeeld dat de goederen inzetbaar zijn in een gewapend conflict en dat de Marokkaanse strijdkracht betrokken partij is bij een regionaal gewapend conflict. Ook gaf de Vlaamse overheid een negatief voorlopig advies voor een potentiële uitvoer van kogelwerende vesten voor een overheidsinstantie in de Verenigde Arabische Emiraten.

^b Van ongekend effectief eindgebruik is sprake wanneer de laatst gerapporteerde eindgebruiker door de Vlaamse overheid een handelaar of de (defensie-)industrie is. In deze gevallen zijn deze actoren per definitie niet de finale eindgebruikers van deze goederen, maar zullen de goederen, al dan niet na integratie in een afgewerkt militair systeem, verder verkocht of geleverd worden aan de effectieve eindgebruiker.

2 Internationale wapenhandel in 2023: een woelige context

De aard en omvang van de internationale handel in militaire goederen en hoe de controle op deze handel gebeurt, is sterk afhankelijk van (evoluties in) de geopolitieke context. Belangrijke geopolitieke gebeurtenissen en evoluties brengen dus uitdagingen mee voor de effectieve en blijvende handhaving van het bestaande Vlaamse wapenexportbeleid. In de huidige context hebben enerzijds de sinds februari 2022 aanslepende oorlog in Oekraïne en anderzijds het gewapend conflict tussen Hamas en Israël, dat uitbarste na de terroristische aanval van Hamas op 7 oktober 2023, belangrijke implicaties voor de Vlaamse beleidsvorming over de controle op de export van wapens.

Met dit advies wil het Vredesinstituut de nieuwe Vlaamse regering en de Vlaamse parlementsleden een zicht geven op de belangrijkste hete hangijzers inzake de controle op de export van militaire goederen. In dit advies herneemt het Vredesinstituut daarom enkele eerdere adviespunten die in het licht van de huidige geopolitieke context hun relevantie hebben behouden. Met dit advies en de hierin opgenomen adviespunten hoopt het Vredesinstituut concrete richting te bieden aan het nieuw samengestelde Vlaams parlement en de commissie Buitenlands beleid. Het resterende gedeelte van deze sectie bespreekt beknopt daarom de impact die de eerder vermelde gebeurtenissen hebben op de controle op de handel in conventionele wapens. In een tweede sectie van dit advies formuleert het Vredesinstituut vervolgens concrete aanbevelingen voor de nieuwe Vlaamse regering en het Vlaams parlement.

2.1 Oorlog in Europa

De Russische inval in Oekraïne in februari 2022 en het aanslepende gewapende conflict had fundamentele gevolgen voor de internationale handel in conventionele wapens en de controle daarop. In de eerste plaats waren er belangrijke gevolgen voor de **omvang en aard van de investeringen in defensie en de defensiegerelateerde industrie**. Initiatieven op nationaal en Europees niveau leiden niet alleen tot een toenemende vraag naar nieuw militair materieel, ze zijn ook expliciet gericht op een transformatie van de defensie-industrie via (1) het actief integreren van nieuwe, civiele spelers – bedrijven en onderzoeksinstellingen – in militaire projecten en (2) door het stimuleren van een verdergaande europeanisering van de defensie-industrie. Een tweede gevolg van deze oorlog hangt samen met de vaststelling dat heel wat Russisch wapentuig, ondanks bestaande sanctieregimes, is opgebouwd uit westerse (vooral technologische) onderdelen. Deze vaststelling heeft enkele belangrijke pijlers van het exportcontrolebeleid onder druk gezet.

Hogere defensie-uitgaven en een meer Europese defensie-industrie

Zoals zowat alle Europese landen heeft ook België snel en substantieel de defensie-investeringen verhoogd. Hoewel het Belgische defensiebudget als percentage van het BNP nog steeds bij de laagste van de NAVO-lidstaten behoort (1.21% in 2023), is dit budget in absolute termen gestegen van 5 miljard euro in 2020 tot 7 miljard euro in 2022 (in constante 2022 prijzen). Een belangrijk deel van dit budget is voorzien voor investeringen in nieuw militair

materieel. Daarenboven nam de federale regering in het najaar van 2022 de ‘*Defence, Industry and Research Strategy (DIRS)*’ aan.⁶ Met deze strategie wil de federale overheid actief inzetten op het versterken van de defensiesector in België via de actieve financiële ondersteuning van militaire onderzoeks- en ontwikkelings (O&O)-activiteiten. De versterking van de samenwerking tussen defensie enerzijds en civiele bedrijven onderzoeksinstituten anderzijds is hierbij een expliciete doelstelling. Tussen 2022 en 2030 is hiervoor een budget van 1.8 miljard euro voorzien.

Gelijkaardige tendensen zijn ook op Europees niveau te zien. Het gewijzigde veiligheidsbeeld na de Russische inval in Oekraïne heeft er voor het eerst in de geschiedenis toe geleid dat Europese budgetten worden vrijgemaakt voor defensie-investeringen. Deze beweging is formeel al enkele jaren eerder in werking gezet met de invoering van het Europees Defensiefonds (EDF) in de Europese meerjarenbegroting 2021-2027. Voorlopers van dit programma liepen al sinds 2019 en werden opgezet in de directe nasleep van de annexatie van de Krim door Rusland en de groeiende twijfel over het engagement van de Verenigde Staten in de NAVO door voormalig president Trump. Dit fonds voorziet een budget van ongeveer 8 miljard euro voor financiële steun aan projecten, opgezet door Europese consortia van bedrijven en onderzoeksinstituten, gericht op onderzoek naar en ontwikkeling van nieuwe militaire technologieën. Ook Vlaamse actoren zijn actief betrokken bij verschillende van dergelijke projecten. In 2023 en 2024 zijn daarnaast, in de directe nasleep van de Russische inval in Oekraïne, diverse Europese initiatieven geïmplementeerd die de aard en omvang van de defensie-industrie en wapenproductie en -handel in Europa (zullen) beïnvloeden. Concreet werden de voorbije jaren de ‘*Act in Support of Ammunition Production*’ (ASAP)⁷ en de ‘*European defence industry reinforcement through common procurement act*’ (EDIRPA)⁸ aangenomen, met een budget van in totaal 1,8 miljard euro uit het Europese budget. In het voorjaar van 2024 lanceerde de Europese Commissie bovendien haar langverwachte ‘*European Defence Industrial Strategy*’ (EDIS)⁹ en een bijhorend voorstel van verordening EDIP¹⁰. De herkozen commissievoorzitter Ursula Von Der Leyen kondigde aan dat de Europese Unie verdere stappen wil zetten om veel grotere budgetten vrij te maken voor de ondersteuning en uitbouw van de Europese defensie-industrie en Europese defensiecapaciteiten: eind juni 2024 stelde Von Der Leyen dat hiervoor 500 miljard euro zou nodig zijn.¹¹

De **verdere europeanisering van de defensie-industrie** en de groeiende Europese defensiesamenwerking kan op termijn niet alleen de aard en omvang van de Vlaamse defensiegerelateerde sector veranderen, maar heeft eveneens belangrijke gevolgen voor het Vlaamse wapenexport en de controle erop. Nieuwe militaire technologieën en producten die vandaag worden ontwikkeld, zullen immers op termijn ook geëxporteerd worden. Bovendien willen de lidstaten en de EU met hun ondersteuning van de defensiesector competitiever worden. Ook de buitenlandse vraag naar deze technologieën stijgt. Het is daarom niet toevallig dat in de huidige vijfjaarlijkse evaluatiecyclus van het Europees Gemeenschappelijk Standpunt inzake wapenexport expliciet aandacht wordt besteed aan het bepalen van afspraken voor de omgang met de export van gezamenlijk geproduceerd militair materieel. Dit Gemeenschappelijk Standpunt van de Europese Raad uit 2008 heeft een verdere convergentie van nationaal exportbeleid in Europa tot doel en bevat voor alle lidstaten juridisch bindende afspraken rond de gezamenlijke beoordelingscriteria voor wapenexport. Daarnaast legt het basisprincipes vast rond transparantie en publieke rapportage over wapenexport.¹² De EU-raadswerkgroep over export van conventionele wapens (COARM), waarin alle Europese lidstaten vertegenwoordigd zijn en waar ook de Vlaamse overheid aan deelneemt, bereidt momenteel deze evaluatie voor. Op basis van deze voorbereiding zal de Europese Raad in principe in het najaar van 2024 een formele beslissing nemen over de eventuele nodige

aanpassingen aan het Gemeenschappelijk Standpunt, waarbij wellicht ook richtlijnen over de implementatie van exportcontrole in het kader van Europese defensieprojecten aan bod komen.

Westerse onderdelen in Russische wapens

Een tweede gevolg van de Russische invasie van Oekraïne was de vaststelling dat verschillende wapensystemen die Rusland in Oekraïne inzet in belangrijke mate gebouwd zijn met westerse onderdelen. Deze vaststelling heeft heel wat vragen opgeroepen over hoe kan worden voorkomen dat strategische goederen en technologieën in verkeerde handen terecht komen. Dergelijke westerse componenten, vooral elektronische onderdelen, zijn bovendien niet enkel aangetroffen in Russische wapens, ook Iraanse en zelfs Noord-Koreaanse wapens die het Russisch leger in Oekraïne inzet blijken grotendeels uit westerse onderdelen te bestaan.¹³ Mede hierdoor heeft het Europese sanctieregime ten aanzien van Rusland niet langer alleen een embargo op de handel in militaire en dualuse goederen.^a Ook de uitvoer van een groeiende lijst van voorheen niet-gecontroleerde (en dus vrij verkrijgbare en verhandelbare) goederen is niet langer toegelaten. Uitvoer van deze goederen naar Rusland is dus, omwille van het risico op een ongewenst militair eindgebruik, verboden. Net omdat het vaak om niet-gecontroleerde, civiele producten gaat die afgewend worden naar ongewenste militaire toepassingen, wordt nagedacht over een grotere rol voor de betrokken bedrijven in het screenen en opvolgen van hun klanten.

2.2 Oorlog in de Palestijnse Gebieden

De tweede belangrijke geopolitieke gebeurtenis die het debat over de export van wapens en de controle daarop opnieuw in het brandpunt van de politieke en publieke agenda heeft geplaatst, is de inval in de Gazastrook door het Israëlische leger als reactie op de terroristische aanval van Hamas op 7 oktober 2023. Groeiende bezorgdheden over de militaire acties van Israël hebben diverse Europese landen er de voorbije maanden toe gebracht een strikter beleid te implementeren ten aanzien van wapenexport naar Israël. Vlaanderen hanteert al sinds 2006 een restrictief exportbeleid ten aanzien van Israël en diende daarom haar beleid niet aan te passen.¹⁴ Via dit beleid is definitieve uitvoer van militaire en *dualuse*goederen naar Israël verboden wanneer de goederen in kwestie bestemd zijn voor de Israëlische strijdkrachten of andere overheidsinstanties. Uitvoer naar Israël van militaire en *dualuse*goederen kan daarom enkel met een materieel bewijs dat de goederen bestemd zijn voor een civiele eindgebruiker (voor *dualuse*goederen), dat ze na integratie door een Israëlisch bedrijf verder uitgevoerd worden naar een andere militaire eindgebruiker, of wanneer de goederen tijdelijk worden uitgevoerd naar Israël, bijvoorbeeld voor onderhoud of herstellingen, maar nadien terugkeren naar België. Deze beleidslijn is mee het resultaat van een resolutie van het Vlaams parlement

^a *Dualuse*goederen zijn goederen die zowel civiel als militair gebruikt kunnen worden. In tegenstelling tot militaire goederen, die specifiek ontwikkeld of aangepast zijn voor militaire toepassingen, hebben *dualuse*goederen in eerste instantie een civiele oriëntatie. Omdat ze echter ook nuttig kunnen zijn in de ontwikkeling, productie of aflevering van massavernietigingswapens en conventioneel militair materieel, is controle op de handel in dergelijke goederen nodig. Welke goederen en technologieën als *dual-use* worden beschouwd en dus onder controle staan, wordt bepaald door de controlelijst bij de EU *dualuse* Verordening 2021/821.

van 7 januari 2009 betreffende de oorlog in Gaza, waarin de Vlaamse regering werd gevraagd “haar beleid verder te zetten waarbij geen wapenexportvergunningen met als bestemming Israël worden uitgereikt”.¹⁵

Tegelijkertijd bleek in 2023 dat met name de doorvoer van militaire goederen via Vlaams grondgebied, en dan meer concreet via de Antwerpse haven, een belangrijke uitdaging te zijn. Zo zou tussen november 2022 en november 2023 negen keer een schip van de rederij ZIM met aan boord munitie bestemd voor Israël aangemeerd hebben in de Antwerpse haven, goed voor in totaal 276 ton patronen voor wapens en 20 ton ontstekers. Hiervoor werden door de betrokken rederij geen doorvoervergunningen aangevraagd. Minister-president Jambon wees er in deze context in het Vlaams parlement op dat “Gelet op de omvang van de trafiek in de Antwerpse haven, de beperkte informatie waarover de andere overheden beschikken en de korte termijn waarop de informatie op voorhand beschikbaar is, blijft sensibilisering van de bij de transacties betrokken actoren belangrijk om tijdig relevante informatie te ontvangen.”¹⁶ Deze discussie toont duidelijk aan dat een efficiënte en effectieve controle op de doorvoer van militaire goederen cruciaal is, maar dat er – zeker op het vlak van informatie-uitwisseling – heel wat verbetermogelijkheden zijn.

Bovendien brengt de aard van de Vlaamse defensiegerelateerde industrie, als producent van onderdelen veelal bestemd voor de westerse defensie-industrie, twee bijkomende uitdagingen met zich mee. Deze uitdagingen hebben een algemeen karakter, maar zijn met name ook zeer relevant met betrekking tot de uitvoer richting Israël. Een eerste uitdaging vloeit voort uit de realiteit van het ongekend effectief eindgebruik en het feit dat niet altijd geweten is waar onderdelen, na integratie, uiteindelijk terechtkomen. Met de Verenigde Staten en Duitsland als de belangrijkste bestemmingslanden van Vlaamse onderdelen, tevens ook de belangrijkste leveranciers van wapens aan de Israëlische overheid, is het mogelijk dat Vlaamse onderdelen ook via deze omweg bij de Israëlische strijdmacht terecht zijn gekomen.

Een tweede uitdaging hangt samen met de afbakening van welke onderdelen al dan niet als vergunningsplichtig worden beschouwd. De Europese militaire controlelijst maakt onderdelen vergunningsplichtig wanneer ze ‘speciaal ontwikkeld of aangepast voor militair gebruik’ zijn. Deze bepaling biedt echter ruimte voor interpretatie en leidt in de praktijk ook tot verschillen tussen de lidstaten. De Vlaamse regering hanteert een strikte interpretatie van deze bepaling, waardoor heel wat goederen en technologieën die gebruikt worden in militaire systemen niét als vergunningsplichtig worden beschouwd. In de context van export naar Israël kwam dit in het voorjaar van 2023 ter sprake in het Vlaams parlement; in de grondcontrolestations van enkele Israëlische UAVs/drones (meer bepaald de Hermesdrones) bleken Vlaamse beeldschermen geïntegreerd te zijn. De Vlaamse regering gaf aan deze beeldschermen niet als vergunningsplichtig te beschouwen.¹⁷ Door deze interpretatie ontsnapten ze dus aan elke vorm van exportcontrole.^a

^a Dergelijke beeldschermen van de Vlaamse producent werden voor de inwerkingtreding van het Wapenhandeldecreet in 2012 via de toenmalige catch-all clause in de federale wet onder vergunningsplicht geplaatst wanneer ze bestemd waren voor een defensiegerelateerde bestemming. Met de aanpassing van de catch-all clause in het Wapenhandeldecreet is dit niet langer het geval. Voor meer informatie over de impact van deze aanpassing op de omvang van de vergunde uitvoer, zie Baum & Duquet (2014), Vlaamse buitenlandse wapenhandel 2013, p 27-28, jaarrapport_vlaamse_wapenhandel_2013_herzien_0.pdf (vlaamsvredesinstituut.eu)

3 Aandachtspunten voor het Vlaams parlement en de Vlaamse Regering

Vlaanderen heeft de afgelopen decennia een eigen beleid uitgebouwd dat op sommige vlakken verder gaat dan de Europese minima. Om te verzekeren dat de bestaande Vlaamse beleidsruimte en beleidsprincipes zoveel mogelijk overeind blijven in een woelige en snel veranderende geopolitieke, economische en technologische context, zijn verschillende initiatieven dringend nodig, zowel voor een effectieve toepassing van het Vlaams controlebeleid als voor de uitbouw van een coherent, vredesgericht en transversaal beleid op Vlaams, Belgisch en Europees niveau.

Het Vlaams Vredesinstituut focust daarom in deze nota op (1) in te zetten op coherente Vlaamse en interfederale beleidsvorming; (2) de nood om verder in te zetten en werk te maken van een goede controle op doorvoer; (3) proactief op te treden op Europees niveau; (4) aandacht besteden aan gepaste zorgvuldigheid bij Vlaamse bedrijven en onderzoeksinstellingen; en (5) werk te maken van een blijvend performante dienst Controle Strategische Goederen.

3.1 Coherente beleidsvorming

De veranderende veiligheidscontext en de groeiende relevantie en aantrekkingskracht van civiele bedrijven voor de militaire sector hebben tot een verandering in het Vlaamse beleid ten aanzien van steun aan bedrijven en onderzoeksinstellingen geleid. Al in 2018 werd de toenmalige 'IWT-richtlijn' vervangen door de zogenaamde "richtlijn-Muyters". Deze nieuwe richtlijn vergemakkelijkte de mogelijkheden voor Vlaamse bedrijven en onderzoeksinstellingen om financiële steun te krijgen voor O&O projecten met een militaire finaliteit.¹⁸ Gedreven door het veranderende geopolitieke klimaat en door de nieuwe financieringskanalen voor de defensiesector, nam de Vlaamse overheid verschillende beleidsinitiatieven om Vlaamse actoren maximaal te helpen toegang te krijgen tot de opportuniteiten die deze initiatieven bieden. Het agentschap Flanders Investment & Trade (FIT) kondigde in juli 2023 aan haar steun aan de Vlaamse defensie-industrie op te drijven en Vlaamse bedrijven actief te ondersteunen in hun zoektocht naar opportuniteiten in de defensiesector.¹⁹ In augustus 2023 kondigde de Vlaamse regering verder aan een Vlaamse financiële bijdrage te voorzien voor het NAVO Innovatiefonds van zo'n anderhalf miljoen euro per jaar en dat voor een periode van 15 jaar.²⁰

In april 2024 nam het vorige Vlaams parlement bovendien een resolutie aan 'over het versterken van de defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen'.²¹ In deze resolutie erkent het Vlaams parlement de nood voldoende aandacht aan exportcontrole te besteden. Ook werd opgeroepen "de zogenaamde richtlijn-Muyters met betrekking tot steun aan O&O-projecten met mogelijke militaire affiniteit en de bestaande juridische kaders voor ondersteuning van O&O voor dualusegebruik en militair gebruik te evalueren, bijvoorbeeld door middel van een nieuwe VARIO-studie (VARIO: Vlaamse Adviesraad voor Innoveren en Ondernemen), en zo nodig bij te sturen".

Dergelijke Vlaamse investeringen in defensie-innovatie en ondersteuning van de defensiesector zijn een historische ommekeer in het Vlaamse beleid. Deze beleidsverandering plaatst de Vlaamse overheid en het Vlaams parlement voor de belangrijke uitdaging om voldoende aandacht te besteden aan de impact van de evoluties inzake defensiesamenwerking op andere Vlaamse beleidsdomeinen, zoals het Vlaamse innovatie- en onderzoeksbeleid. Ook de verzoenbaarheid van dit beleid met een vredesgericht buitenlands beleid en de uitgangspunten van het exportcontrolebeleid inzake conflictpreventie, vrede en mensenrechten zijn aandachtspunten.

Het Vlaams Vredesinstituut adviseert daarom dat de Vlaamse regering en het Vlaams Parlement

- het Wapenhandeldecreet en vooral de interpretatie en implementatie ervan actualiseren en hierbij bijzondere aandacht besteden aan het toepassingsgebied van het Vlaams Wapenhandeldecreet door de bestaande, Vlaamse interpretatie van de bepaling ‘onderdelen specifiek aangepast of ontwikkeld voor militair gebruik’ te verbreden en in lijn te brengen met de praktijken in andere Europese landen
- Actief inzetten op een coherente beleidsvorming over de verschillende Vlaamse beleidsdomeinen heen, en daarbij expliciet vertrekken vanuit de bestaande principes inzake conflictpreventie, mensenrechten als onderdeel van een vredesgericht Vlaams buitenlands beleid
- Binnen de recent opgerichte werkgroep ‘defensie en veiligheid’ voldoende beroep doen op de bestaande, wetenschappelijke expertise van het Vlaams Vredesinstituut en andere onderzoekscentra
- De nodige parlementaire aandacht voorzien voor de impact van de evoluties inzake defensiesamenwerking op andere Vlaamse beleidsdomeinen, zoals het Vlaamse innovatie- en onderzoeksbeleid en op de verzoenbaarheid ervan met de uitgangspunten van het exportcontrolebeleid inzake conflictpreventie, vrede en mensenrechten. Naast de Commissie Buitenlands Beleid dienen dus ook de commissies Economie, Innovatie en Onderzoeksbeleid proactief aandacht te besteden aan de mate waarin de beschreven evoluties hun beleidsdomeinen beïnvloeden.
- Werk te maken van een actieve parlementaire opvolging van en betrokkenheid bij de verdere formalisering van de samenwerking tussen de Vlaamse overheid en de federale ministeries van defensie en financiën.

Naast de interne Vlaamse afstemming, is ook een meer doorgedreven interfederale coördinatie nodig. Niet alleen raakt de recent aangenomen DIRS aan belangrijke Vlaamse bevoegdheden, zoals onderzoeks-, innovatie en economisch beleid. Ook in de nieuwe Europese programma's zoals het EDF spelen de nationale overheden een belangrijke rol. De expliciete steun van de nationale ministeries van defensie is cruciaal in de goedkeuring van de projectvoorstellen. Keuzes door de federale overheid zullen dus ook een impact hebben op Vlaamse bedrijven en onderzoeksinstituten. Het is daarom van belang dat de Vlaamse overheid mee betrokken wordt in die besluitvorming om tot een coherent beleid te komen en te voorkomen dat beleidskeuzes op het ene niveau de beleidsvorming op een ander niveau zouden ondergraven

of beperken. Hetzelfde geldt ook voor de Europese Vredesfaciliteit, waarover binnen de Europese Raad ook beoordelingen over wapenexport gebeuren.^a

Het Vredesinstituut adviseert daarom het Vlaams Parlement en de de Vlaamse Regering om:

- binnen de Belgische overlegstructuren actief in te zetten op respect voor de basisprincipes van het Vlaams wapenexportbeleid en op betrokkenheid van de regionale overheden, door aan te dringen op meer overleg met de federale diensten die beslissingen nemen inzake de Europese Vredesfaciliteit en de totstandkoming van consortia in het kader van het Europees Defensiefonds.

3.2 Efficiënte en effectieve controle op doorvoer

De maatschappelijke en politieke aandacht voor de doorvoer van bepaalde militaire goederen naar Israël, maakte duidelijk dat een efficiënte en effectieve controle op de doorvoer van deze goederen via Vlaams grondgebied – niet enkel naar Israël, ook naar andere bestemmingen – niet vanzelfsprekend is.

Het Vlaams Vredesinstituut adviseert daarom, in navolging van het eerdere onderzoek naar controle op de doorvoer van militaire goederen en het bijhorende advies²² en met het oog op een meer efficiënte en effectieve controle op de doorvoer van militaire goederen via Vlaanderen om:

- Verder in te zetten op het systematiseren van de contacten met de verschillende diensten betrokken in de **controle op het transport van gevaarlijke goederen**. Deze diensten beschikken immers, zoals ook bleek in de casus van de transporten naar Israël, voor bepaalde specifieke producten over concrete informatie het transport over Vlaams grondgebied. Concreet gaat het in eerste instantie om verschillende diensten en agentschappen binnen de federale overheid, zoals de Safety Regulations Unit van de FOD Economie, of de dienst HAZMAT en de Belgian Civil Aviation Authority binnen de FOD Mobiliteit en Vervoer. Daarnaast ontvangen ook diensten op Vlaams niveau, zoals de havenkapiteinsdiensten, informatie over het transport van gevaarlijke goederen.
- Blijvend actief in te zetten op de totstandkoming van een **interfederaal samenwerkingsakkoord ‘douane’**. Al in de beleidsbrief buitenlands beleid 2015–2016 van toenmalig minister-president Geert Bourgeois werd de opstart van een werkgroep aangekondigd die een samenwerkingsprotocol tussen de deelstaten en de federale douane moest voorbereiden.²³ Dit samenwerkingsakkoord zou afspraken over alle aspecten van die controle dienen te bevatten: expertiseversterking, sensibilisering van en audits bij bedrijven, beeldvorming, informatie-uitwisseling, identificatie van relevante transacties, fysieke controle tot en met handhaving en sanctionering. De

^a De Europese Vredesfaciliteit werd in 2021 door de Europese Raad opgericht en voorziet onder andere in de mogelijkheid om via zogenaamde ‘assistance measures’ militaire goederen te leveren aan niet-Europese landen. De Europese Raad beslist of zo’n levering effectief kan gebeuren en gongebruikt hiervoor ondermeer de toetsingscriteria voorzien in het EU Gemeenschappelijk Standpunt inzake wapenexport. Het EPF had een oorspronkelijk budget van 5,7 miljard euro voor de 2021-2027 periode, maar onder invloed van de Europese steun aan Oekraïne is dit bedrag in 2023 verhoogd tot 12 miljard euro. Het EPF maakt geen deel uit van de Europese meerjarenbegroting en wordt gevoed door bijdragen van de lidstaten, in verhouding tot hun aandeel in het Europese BNP.

huidige toestand waarin gewestelijke diensten geen formele opdrachten aan federale diensten kunnen geven vormt een drempel voor een effectieve controle. Zeker voor de controle op doorvoer zijn de regionale exportcontrolediensten sterk afhankelijk van douanediensdiensten om dergelijke transacties te identificeren en desgewenst tegen te houden.

- Werk te maken van **een meer actieve communicatie** van het gevoerde vergunningsbeleid naar de private logistieke actoren (douaneagenten, scheepsagenten, rederijen en expediteurs) en de douane, zodat deze actoren beter op de hoogte zijn van het Vlaamse exportbeleid met betrekking tot specifieke landen van eindgebruik. Deze betere communicatie kan best deel uitmaken van meer structurele bewustmakingsprogramma's naar de logistieke sector in Vlaanderen.

3.3 Proactief optreden op het Europese niveau

Naast het belang van een meer transversale benadering op het Vlaamse en federale niveau, impliceren de groeiende rol van de EU en de verschillende initiatieven tot verdere Europese defensiesamenwerking eveneens een groter belang van goede gemeenschappelijke afspraken over de export van militaire systemen die ontwikkeld en geproduceerd worden binnen Europese programma's. Een goede controle op eindgebruik is de hoeksteen van een gedegen exportcontrolebeleid en een noodzakelijke voorwaarde voor duurzame vrede. De wijze waarop en de mate waarin de Vlaamse overheid in de toekomst nog de controle op het eindgebruik van Vlaamse defensiegerelateerde goederen en technologieën kan organiseren wordt sterk bepaald door de evoluties en beslissingen die in de komende beleidsperiode op Europees niveau worden genomen. Vermits de formele evaluatie van het EU Gemeenschappelijk Standpunt door de Europese Raad voorzien is voor het najaar van 2024, adviseert het Vlaams Vredesinstituut aan de Vlaamse regering en het Vlaams Parlement om

- Dringend een proactieve strategie te ontwikkelen om het beleid en de uitgangspunten van het Vlaams Wapenhandeldecreet zoveel mogelijk op Europees niveau te verankeren. Hiertoe is het van cruciaal belang dat de Vlaamse overheid – vanuit een duidelijke visie op de plaats van wapenexportcontrole binnen een vredesgericht buitenlands beleid – een actieve rol opneemt in de werkgroepen die momenteel zijn opgericht binnen COARM met de bedoeling tot afspraken te komen over exportbeoordeling in gemeenschappelijke projecten en tot een verdere harmonisering van de toepassing van de gemeenschappelijke criteria.
- De nodige procedures voor parlementaire controle te voorzien, zeker gezien de bevoegdheden zowel aan het Europese, federale en Vlaamse parlement raken. Het Vlaams parlement dient op dit vlak proactieve stappen te zetten voor overleg, afstemming en informatie-uitwisseling met andere parlementen.

3.4 Aandacht besteden aan gepaste zorgvuldigheid bij Vlaamse bedrijven en kennisinstellingen

De veranderende geopolitieke, economische en technologische context brengt ook uitdagingen mee voor bedrijven en onderzoeksinstituten. Naast het feit dat steeds meer van oorsprong civiele actoren betrokken worden in de ontwikkeling van nieuwe militaire technologieën, confronteert de vastgestelde aanwezigheid van civiele onderdelen in heel wat door Rusland gebruikte wapensystemen deze civiele producenten met de realiteit dat hun producten ongewenst gebruikt worden in een militaire context. Alvast in het kader van het Europese sanctieregime ten aanzien van Rusland, legt de Europese Commissie een steeds grotere verantwoordelijkheid bij bedrijven en kennisinstellingen om te voorkomen dat hun producten en technologieën ongewenst gebruikt worden voor de ontwikkeling en productie van Russische conventionele wapens. Bedrijven worden steeds meer omschreven als de eerste verdedigingslinie tegen illegale proliferatie. De groeiende betrokkenheid van civiele bedrijven en onderzoeksinstituten in militaire projecten moet er ook toe leiden dat bedrijven en onderzoeksinstituten zelf verantwoordelijkheid dragen in het identificeren, beoordelen en voorkomen van het mogelijke problematisch (eind)gebruik van hun goederen en technologieën. Deze verschuiving sluit aan bij een bredere beweging – ‘due diligence’ of gepaste zorgvuldigheid – om bedrijven en kennisinstellingen een grotere verantwoordelijkheid te geven in het identificeren en voorkomen van schadelijke gevolgen in hun toevoerketen.

Terwijl tot voor kort vooral zogenaamde zachte wetgeving bedrijven hiertoe aanzette, zijn recent twee richtlijnen aangenomen die bedrijven in de EU verplichten bepaalde initiatieven omtrent gepaste zorgvuldigheid te nemen.²⁴ De *Corporate Sustainability Due Diligence Directive*, aangenomen in juli 2024, verplicht bedrijven ertoe een beleid rond gepaste zorgvuldigheid te implementeren. Deze formele verplichting geldt vooral voor grote bedrijven en kent bovendien een uitzondering voor producten onderworpen aan militaire en *dual-use* exportcontroles. De *Corporate Sustainability Reporting Directive*, die in december 2022 werd aangenomen, verplicht bedrijven (grote bedrijven en bepaalde categorieën van KMO's) ertoe een gedetailleerde duurzaamheidsverklaring op te nemen in hun jaarverslag. In deze verklaring moeten bedrijven risico's en opportuniteiten in hun hele waardeketen identificeren en aangeven welke initiatieven en procedures, inclusief rond gepaste zorgvuldigheid, ze voorzien hebben. Deze tweede richtlijn kent geen gelijkaardige uitzonderingsgronden voor producenten van militaire of *dualuse*producten.

Om bedrijven in de defensiegerelateerde sector te helpen bij de aanpassing van hun bestaande of nieuwe beleid inzake gepaste zorgvuldigheid adviseert het Vlaams Vredesinstituut het Vlaams Parlement en de Vlaamse regering

- werk te maken van **sectorspecifieke richtlijnen** en dit:
 - gezien de bestaande wetgevende initiatieven, in samenwerking met de federale overheden te doen
 - met aandacht voor bedrijven die voor civiel gebruik bedoelde goederen en technologieën produceren, die ook een militaire toepassing (kunnen) hebben
 - en hierbij op zoek te gaan naar goede praktijken uit andere industriële sectoren
- expliciet in te zetten op een **verdere facilitering van informatie-uitwisseling** en transparantie met de betrokken bedrijven

Verder adviseert het Vlaams Vredesinstituut het Vlaams Parlement, de Vlaamse regering en overheid

- een duidelijk kader en praktische ondersteuning te bieden voor de **Vlaamse kennisinstellingen** en hun specifieke rol en verantwoordelijkheid om mogelijk misbruik van wetenschappelijke kennis te voorkomen

3.5 Werk maken van een blijvend performante dienst Controle Strategische Goederen

De veranderingen in de omvang en het uitzicht van de Vlaamse defensiesector, de verschuivingen in het Vlaamse beleid ten aanzien van de defensiegerelateerde sector en de beschreven evoluties op Europees niveau brengen heel wat nieuwe taken mee voor de Vlaamse dienst Controle Strategische Goederen. Gezien de centrale rol in en de brede expertise van de dCSG met betrekking tot de controle op de export van strategische goederen, is het van groot belang dat deze dienst voldoende uitgerust is om haar taken te kunnen blijven uitvoeren op een efficiënte en effectieve manier.

Het Vlaams Vredesinstituut adviseert daarom dat de Vlaamse overheid, in lijn met de enorme uitdagingen, investeert in een blijvend performante dienst Controle Strategische goederen die voldoende toegerust is om tegelijkertijd:

- Het (te verwachten) stijgende aantal vergunningen efficiënt te beheren en een blijvende effectieve controle van de vergunningsaanvragen te kunnen uitvoeren om te voorkomen dat Vlaamse goederen in verkeerde handen terechtkomen
- Proactieve sensibilisering naar de betrokken industrie, onderzoekswereld en nieuwe relevante actoren te garanderen én een rol te spelen bij het stimuleren van een beleid van gepaste zorgvuldigheid in de defensiegerelateerde sector
- Samenwerking met andere relevante diensten (bijvoorbeeld het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie, FWO, VLIR) verder te ontwikkelen
- De Vlaamse belangen en prioriteiten op Europees en internationaal niveau effectief en actief te bepleiten

Eindnoten

- ¹ Artikel 6 2° Decreet van 7 mei 2004 houdende oprichting van een Vlaams instituut voor Vrede en Geweldpreventie bij het Vlaams Parlement, *B.S.*, 18 augustus 2004.
- ² *Jaarlijks verslag van de Vlaamse Regering aan het Vlaams Parlement over de verstrekte en geweigerde vergunningen voor wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie 2023*, Vlaams Parlement, zitting 2023-2024, 53/1, 10 juli 2024, <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1829892>.
- ³ Cops, D. (2022), *Vlaamse buitenlandse wapenhandel in 2021. De handel in militair materieel vanuit, naar en door Vlaanderen*. Brussel: Vlaams Vredesinstituut, p. 6.
- ⁴ Cops, D. (2021), *Onder de radar. Doorvoer van militaire goederen: van vergunnen tot controleren*. Brussel: Vlaams Vredesinstituut, <https://vlaamsvredesinstituut.eu/wp-content/uploads/2021/11/Doorvoer-def.pdf>
- ⁵ Cops, D. & Duquet, N. (2019), *De invoer van vuurwapens en munitie in Vlaanderen. Evoluties, verklaringen en uitdagingen voor controle*. Brussel: Vlaams Vredesinstituut, https://vlaamsvredesinstituut.eu/wp-content/uploads/2020/05/20200505_rapport_vuurwapeninvoer.pdf
- ⁶ <https://www.defence-institute.be/wp-content/uploads/2022/09/dirs-nl.pdf>
- ⁷ Verordening 2023/1525 van het Europees parlement en de Raad van 20 juli 2023 betreffende de ondersteuning van de productie van munitie, *Publicatieblad van de Europese Unie*, L185/7, 24 juli 2023, [Verordening \(EU\) 2023/1525 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juli 2023 betreffende de ondersteuning van de productie van munitie \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1525/oj)
- ⁸ Verordening 2023/2418 van het Europees parlement en de Raad van 18 oktober 2023 tot vaststelling van een instrument voor de versterking van de Europese defensie-industrie door middel van gemeenschappelijke aanbestedingen, *Publicatieblad van de Europese Unie*, L series, 26 oktober 2023, [Verordening \(EU\) 2023/2418 van het Europees Parlement en de Raad van 18 oktober 2023 tot vaststelling van een instrument voor de versterking van de Europese defensie-industrie door middel van gemeenschappelijke aanbestedingen \(EDIRPA\) \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/2418/oj)
- ⁹ Gezamenlijke mededeling van de Europese Commissie en de Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor Buitenlandse zaken en Veiligheidsbeleid aan het Europees parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal comité en het comité van de regio's, *Een nieuwe strategie voor de Europese defensie-industrie – De paraatheid van de EU waarborgen door te zorgen voor een snel reagerende en weerbare Europese defensie-industrie*, 5 maart 2024, JOIN(2024) 10, https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/9a381b3e-fdfb-4da7-8e8b-6b2efbd2ff4f_en?filename=JOIN_2024_10_1_NL_ACT_part1_v2.pdf
- ¹⁰ Voorstel van verordening van het Europees parlement en van de Raad 'establishing the European Defence Industry Programme and a framework of measures to ensure the timely availability and supply of defence products ('EDIP)'; 5 Maart 2024, COM(2024) 150, https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/6cd3b158-d11a-4ac4-8298-91491e5fa424_en?filename=EDIP%20Proposal%20for%20a%20Regulation.pdf
- ¹¹ 'EU's von der Leyen assesses bloc's defence needs to €500 billion', Euractiv, 27 June 2024, <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/eus-von-der-leyen-assesses-blocs-defence-needs-to-e500-billion/>
- ¹² Gemeenschappelijk standpunt 2008/944 van de Raad van 8 december 2008 tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de controle op de uitvoer van militaire goederen en technologie, *Publicatieblad van de Europese Unie*, L335/99, 13 december 2008, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008E0944>
- ¹³ Zie o.a. Conflict Armament Research (2024), Documenting a North Korean missile in Ukraine, Ukraine field dispatch, January 2024; Conflict Armament Research (2022), Dissecting Iranian drones employed by Russia in Ukraine, Ukraine field dispatch, November 2022; Byrne, J. et al. (2022), Silicon lifeline. Western electronics at the heart of Russia's war machine, London: RUSI, <https://www.fdfa.be/nl/vrede-en-veiligheid/conrole-strategische-goederen/vlaams-exportcontrolebeleid/exportcontrolebeleid-israel>
- ¹⁴ <https://www.fdfa.be/nl/vrede-en-veiligheid/conrole-strategische-goederen/vlaams-exportcontrolebeleid/exportcontrolebeleid-israel>
- ¹⁵ Resolutie van 9 januari 2009 van de heren Jan Roegiers, Flor Koninckx en Johan Verstreken, mevrouw Anne Marie Hoebeke en de heer Piet De Bruyn betreffende de oorlog in Gaza, *Vlaams Parlement, zitting 2008-2009*, stuk 2026/1.
- ¹⁶ Antwoord van 23 januari 2024 van minister-president Jan Jambon op de vraag om uitleg van Staf Aerts over controle op de doorvoer van wapens naar Israël via de Antwerpse haven, *Vlaams parlement, zitting 2023-2024*, 931, <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementaire-documenten/vragen-en-interpellaties/1794727>
- ¹⁷ Vraag om uitleg 1697 van Annick Lambrecht aan Jan Jambon, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlandse Zaken, Cultuur, Digitalisering en Facilitair Management, over Vlaamse schermen in Israëlische drones en vraag om uitleg 1758 van Staf Aerts over de controle op de export van Vlaamse wapentechnologie naar Israël, *Vlaams parlement, zitting 2022-2023*, 14 maart 2023, <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1714862/verslag/1717469>
- ¹⁸ Nota van de Vlaamse Regering ingediend door minister Philippe Muylers betreffende de wijziging van de omzendbrief van 1994 (richtlijn-Van den Brande) met betrekking tot steun aan onderzoeksprojecten met een mogelijke militaire affiniteit in het licht van de Europese beleidsontwikkelingen inzake het Europese defensieactieplan, stuk 1657/1, *zitting 2017-2018*, *Vlaams parlement*, 17 juli 2018, <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1270721>

- ¹⁹ <https://corporate.flandersinvestmentandtrade.com/nl/nieuws/flanders-investment-trade-drijft-steun-op-aan-vlaamse-bedrijven-actief-de-defensie-industrie>
- ²⁰ <https://www.ewi-vlaanderen.be/nieuws/vlaamse-regering-steunt-navo-initiatieven-diana-en-innovatiefonds>
- ²¹ Resolutie van het Vlaams parlement van 18 april 2024 over "over het versterken van de defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen, stuk 2101/1 Vlaams Parlement, zitting 2023-2024, <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1813695>
- ²² Cops, D. & Van Heuverswyn, K. (2021), *Onder de radar. Doorvoer van militaire goederen: van vergunnen tot controleren*. Brussel: Vlaams Vredesinstituut, https://vlaamsvredesinstituut.eu/wp-content/uploads/2021/11/20211110_VVI_Advies_doorvoerjaarverslag_Def.pdf; Advies van het Vlaams Vredesinstituut van 15 november 2021 bij het jaarlijkse verslag (2020) van de Vlaamse regering aan het Vlaams Parlement over de verstrekte en geweigerde vergunningen voor wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik dienstig materieel en daaraan verbonden technologie, Brussel: Vlaams Vredesinstituut, https://vlaamsvredesinstituut.eu/wp-content/uploads/2021/11/20211110_VVI_Advies_doorvoerjaarverslag_Def.pdf
- ²³ Beleidsbrief Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking 2015-2016 ingediend door minister-president Geert Bourgeois, *Vlaams parlement, 2015-2016, stuk 509/1*, 16 oktober 2015, p. 52, <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1011566>
- ²⁴ Richtlijn 2022/2464 van het Europees parlement en de Raad van 14 december 2022 tot wijziging van Verordening (EU) nr. 537/2014, Richtlijn 2004/109/EG, Richtlijn 2006/43/EG en Richtlijn 2013/34/EU, met betrekking tot duurzaamheidsrapportering door ondernemingen, *Publicatieblad van de Europese Unie, L322/15*, 16 december 2022, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2464>; Richtlijn 2024/1760 van het Europees parlement en de Raad van 13 juni 2024 inzake passende zorgvuldigheid in het bedrijfsleven op het gebied van duurzaamheid en tot wijziging van Richtlijn (EU) 2019/1937 en Verordening (EU) 2023/2859, *Publicatieblad van de Europese Unie, L serie*, 5 juli 2024, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401760.